

Eindproduct Onderzoek dat werkt – Kon-Tiki (2023-2025)

Deelnemers (naam, rol en school)
Sylvia Meurs-Drijver, bruggenbouwer, Kon-Tiki Mathijs Mondria, schoolleider Kon-Tiki Andrea Visser, docent-onderzoeker, Marnix Academie Werkgroep leerkrachten Kon-Tiki: Alexandra Koelewijn, Claartje Spruijt, Elisa van Valkengoed, Joosje Machielse, Mayke Heutink, Marieke Klein, Michel van Beek, Nanda Vreekamp Studenten Marnix Academie: Rozemarijn van den Berg, Jade Brinkhuis, Larissa Reinders, Eva Slob, Jente van der Zee
Titel van onderzoek/ werkplaats
Een doorgaande, geïntegreerde leerlijn taal in thematisch zaakvakonderwijs op Kon-Tiki
Context van de school
<i>Aangezien de context vaak aangeeft of de resultaten van dit onderzoek interessant zijn voor een andere school is een korte beschrijving hier relevant.</i> Kon-Tiki is een christelijke basisschool in de levendige Amersfoortse wijk Vathorst. Het is een school waar ontmoeten centraal staat en waar iedereen zich thuis voelt en welkom is. Kinderen worden gestimuleerd om met een open blik naar de wereld en de mensen om hen heen te kijken. Zij maken kennis met verschillende achtergronden, culturen en religies. Onderzoekend Op Kon-Tiki leer je door te onderzoeken. Er wordt gewerkt vanuit thema's. De vakken staan niet op zichzelf, ze zijn met elkaar verbonden. Je leert vaardigheden aan om je eigen vragen te stellen en hierop het antwoord te vinden. Door de hele school vind je uitdagende ondernemingen, waarin je hiermee aan de slag gaat. Betrokken We zijn ervan overtuigd dat leren gaat vanuit een betrokken houding en verbinding met elkaar. Je stelt samen doelen op en maakt plannen. Successen worden gevierd. Deze zet je in je eigen portfolio die je regelmatig thuis laat zien. We gaan uit van je eigen kracht en leren je mee te bewegen met veranderingen in de wereld. Nu en in de toekomst. Veilig We zijn een protestants-christelijke school. Vanuit die overtuiging willen we dat ieder kind zich veilig en gezien voelt. Dat doen we door elkaar verhalen te vertellen, echt naar elkaar te luisteren en respectvol met elkaar om te gaan. We zijn een school waar ontmoeten centraal staat en waar iedereen zich thuis voelt en welkom is.
Onderzoeksvraag

Onderzoeksvraag: Hoe kunnen we taal in een doorgaande leerlijn (groep 1 t/m 8) integreren in thematisch zaakvakkenonderwijs?

(De oorspronkelijke onderzoeksvraag was gericht op integratie van taal in IPC-activiteiten; dit is gaandeweg breder gemaakt)

1. Wat is de essentie van de nieuwe (concept-)kerndoelen Nederlands primair onderwijs? Wat betekenen de nieuwe kerndoelen voor ons (geïntegreerde) taalonderwijs?
2. Hoe hebben andere scholen taal succesvol geïntegreerd in andere vakken/thematisch onderwijs?
 - a. Welke lessen kunnen wij hieruit trekken?
 - b. Hoe kan Close Reading ons helpen bij de integratie van begrijpend lezen in IPC (International Primary Curriculum) of een andere vorm van thematisch werken?
3. Op welke manier kunnen we woordenschatonderwijs integreren in IPC/thematisch onderwijs?
 - a. Zijn woordenlijsten vanuit de methode *Staal* nodig als aanvulling op woordlijsten bij de IPC-thema's, om te kunnen garanderen dat de woordenschat van onze leerlingen zich voldoende ontwikkelt?
4. Hoe formuleren we een kwaliteitskaart geïntegreerd taalonderwijs voor Kon Tiki?
5. Hoe kunnen we onze teamleden ondersteunen om kansen voor taalontwikkeling te herkennen en te benutten in IPC? (taaldidactische uitgangspunten)
6. Hoe houden we zicht op de taalontwikkeling van onze leerlingen?
7. Hoe voorkomen we dat een nieuwe manier van werken aan taaldoelen een negatieve invloed heeft op de uitslagen van Cito-toetsen begrijpend lezen, technisch lezen (AVI en DMT) en taalverzorging? ('Leerling in beeld')

Methode en aanpak

Nadat we de grote onderzoeksvraag uitgewerkt hebben in een flink aantal deelvragen, zijn we gestart met literatuuronderzoek, waarbij we praktische vakliteratuur geraadpleegd hebben. Aan deze vakliteratuur liggen inzichten uit wetenschappelijke bronnen en praktijkervaring ten grondslag. Tijdens uitwisselingsmomenten hebben we inzichten uit het verdeelde leeswerk besproken en gekoppeld aan de concept-kerndoelen voor taal.

Bronnen die zijn geraadpleegd zijn:

- *Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs* – Martin Bootsma & Eva Naaijken
- *Rijke Taal* – Erna van Koeven & Anneke Smits
- *Effectief leesonderwijs in de praktijk* – Heleen Buhrs
- *Iedereen kan leren schrijven* – Suzanne van Norden
- *Wat een goede tekst!* – Petra de Lint & Suzanne van Norden

Om schrijfonderwijs te kunnen integreren in het thematische onderwijs, hebben we ons verdiept in de huidige uitwerking van leerlijnen en tussendoelen (TULE - SLO) en in vakliteratuur op het gebied van schrijfdidactiek.

De studenten hebben op basis van deze verzamelde inzichten antwoorden op deelvragen van het onderzoek geformuleerd.

Ook maakten de studenten concept kwaliteitskaarten voor integratie van taal, gebaseerd op het format van kwaliteitskaarten die al in het team van Kon-Tiki gebruikt worden.

In het team waren al enkele mensen geschoold in de aanpak van *Close reading* voor het ontwikkelen van leesvaardigheid; zij bereiden voor collega's van parallelgroepen lessen voor waarin met rijke teksten gewerkt wordt. Een deel van de teamleden is al gewend aan het werken met Close Reading en inmiddels wordt een groot deel van het team ook geschoold op dit gebied.

In de oorspronkelijke planning was opgenomen dat de kwaliteitskaarten ook getest zou worden en op basis van de ervaringen van teamleden zouden worden bijgesteld. Als gevolg van bijzondere omstandigheden zal dit deel pas in het nieuwe schooljaar plaatsvinden en is het geen onderdeel meer van dit eindproduct.

Eindproduct (Inhoud)

In het WOU-project van basisschool Kon-Tiki stond de vraag centraal hoe taalonderwijs in een doorgaande leerlijn (groep 1 t/m 8) geïntegreerd kan worden binnen thematisch zaakvakkenonderwijs. Uit het onderzoek kwamen de volgende kernbevindingen en aanbevelingen naar voren (de volledige beantwoording van de onderzoeksvragen is te vinden in bijlage 1):

1. Thematisch onderwijs biedt kansen voor rijke taalontwikkeling

De nieuwe conceptkerndoelen Nederlands stimuleren betekenisvol taalonderwijs in samenhang met andere vakgebieden. Thematisch zaakvakkenonderwijs, mits goed vormgegeven, sluit hier naadloos op aan. Vooral Close Reading, het werken met rijke teksten en het verbinden van taalvaardigheden aan inhoudelijke thema's blijken krachtige middelen om taalontwikkeling te bevorderen.

2. IPC alleen biedt onvoldoende inhoudelijke basis voor een doorgaande leerlijn

Kon-Tiki werkt al jaren met IPC-thema's. Hoewel IPC thematisch werken ondersteunt, bleek het kennisaanbod beperkt. De overstap naar materialen van het Nederlands Kennis Curriculum (NKC) maakt het mogelijk om diepere inhoudelijke samenhang én rijkere taalkansen te realiseren binnen een thematische aanpak. De eerste ervaringen met NKC zijn voor leerlingen en teamleden zeer positief verlopen; ook ouders geven aan enthousiasme bij hun kinderen te merken.

3. Woordenschat en begrijpend lezen moeten geïntegreerd worden aangeboden

Geïsoleerde woordenschatlijsten of begrijpend lezen-lessen zijn minder effectief dan onderwijs waarin deze vaardigheden verweven zijn met thematische contexten, waarin langere tijd over een onderwerp geleerd wordt. Door bijvoorbeeld Close Reading toe te passen op themateksten, leren leerlingen nieuwe woorden in betekenisvolle situaties, wat leidt tot duurzamer leren. Door uitbreiding van kennis en woordenschat binnen het thema, kunnen in de loop van de tijd steeds

uitdagender teksten met de leerlingen gelezen worden. Dit komt zowel kennisopbouw als taalontwikkeling ten goede.

4. Kwaliteitskaarten ondersteunen leerkrachten bij voorbereiding en uitvoering

Een kwaliteitskaart voor geïntegreerd taalonderwijs helpt leerkrachten bij het voorbereiden van lessen, formuleren van taaldoelen en inzetten van passende werkvormen. Deze kaart vormt een belangrijk instrument voor eenduidigheid binnen het team.

De kwaliteitskaarten over leeswerkvormen en geïntegreerde schrijftaken bieden de teamleden concrete handvatten.

5. Scholing, samenwerking en reflectie zijn cruciaal voor implementatie

Duurzame implementatie vraagt om gezamenlijke voorbereiding, studiedagen en intervisie. Door cyclisch te werken per bouw, en onder begeleiding van de taalcoördinator en expertleerkrachten, ontstaat een professionele leergemeenschap waarin teamleden samen leren, ontwikkelen en verfijnen.

6. Monitoring van taalontwikkeling vereist een brede blik

Observaties, portfolio's, tekstbesprekingen en formatieve evaluaties geven een rijker beeld van de taalontwikkeling dan alleen toetsresultaten. Dit helpt leerkrachten beter te sturen op groei, en voorkomt dat integratie van taalonderwijs ten koste gaat van toetsresultaten.

Aanbevelingen voor andere scholen:

- Kies een thematische aanpak die voldoende kennisbasis biedt (zoals NKC) om inhoud en taal écht te kunnen integreren.
- Zet in op rijke teksten en Close Reading als hefboom voor woordenschat en begrijpend lezen.
- Ontwikkel een kwaliteitskaart en werk cyclisch samen aan de voorbereiding van taallessen.
- Zorg voor teamontwikkeling en deskundigheidsbevordering, begeleid door een taalcoördinator of andere expert.
- Kijk breed naar taalontwikkeling: gebruik naast toetsen ook observaties, leerlingenwerk en reflectie.

Door deze aanpak ontstaat betekenisvol taalonderwijs dat inhoud en taal verbindt, eigenaarschap stimuleert en bijdraagt aan een doorlopende lijn van groep 1 t/m 8.

Eindproduct (vorm)

Voor dit WOU-project is gekozen voor een onderzoeksverslag in combinatie met een kwaliteitskaart voor geïntegreerd taalonderwijs. Deze vormen sluiten het best aan bij de aard van het onderzoek en de wens om duurzame implementatie in de praktijk te ondersteunen.

Het onderzoeksverslag biedt een inhoudelijke verantwoording van de keuzes die zijn gemaakt binnen het traject. Het bevat analyses van relevante literatuur, praktijkvoorbeelden, conclusies en aanbevelingen die niet alleen richting geven aan de verdere ontwikkeling binnen Kon-Tiki, maar ook bruikbaar zijn voor andere scholen die taalonderwijs thematisch willen integreren.

Verduurzaming

Tijdens werkgroepsbijeenkomsten met teamleden van diverse groepen heeft uitwisseling plaatsgevonden. Op studie/ontwikkeldagen is het gehele team meegenomen in de plannen en ontwikkelingen. De leerkrachten van groep 1-3 zijn in de loop van het traject ook opgenomen in de werkgroep.

Tijdens brede uitwisselingsmomenten WOU en de PO-conferentie is kennis gedeeld met andere WOU-scholen.

In het directeurenoverleg van bestuur PCBO Amersfoort is kennis gedeeld over het Kon-Tiki-WOU-traject en de opbrengsten ervan.

De kwaliteitskaarten fungeren als praktisch hulpmiddel voor leerkrachten. Deze kaarten ondersteunen bij het voorbereiden van thematisch geïntegreerde taallessen.

Door deze combinatie van verdieping (verslag) en praktische toepassing (kwaliteitskaart) is het eindproduct zowel richtinggevend als handelingsgericht. Het sluit aan bij de wens om tot een gedeelde werkwijze en doorgaande lijn binnen de school te komen, en ondersteunt leerkrachten bij het maken van doordachte keuzes in hun dagelijkse lespraktijk.

Bijlage 1: beantwoording onderzoeksvragen

In dit WOU-project zijn we gestart met de hoofdvraag *Hoe kunnen we taal in een doorgaande leerlijn (groep 4 t/m 8) integreren in IPC?* Al snel bleek echter dat een doorgaande leerlijn binnen onze school ook echt een doorgaande lijn moet zijn en dus voor de groepen 1 t/m 8. Daarnaast bleek uit onderzoek naar de inhoudelijke doelen van IPC dat de doelen voor het zaakvakonderwijs qua kennisinhoud niet toereikend zijn om een volwaardige doorgaande leerlijn te realiseren. Daarom is de hoofdvraag uiteindelijk geworden: *Hoe kunnen we taal in een doorgaande leerlijn (groep 1 t/m 8) integreren in thematisch zaakvakkenonderwijs?*

IPC bleek voor ons geen geschikte methode om kwalitatief rijk geïntegreerd taal-zaakvakkenonderwijs aan te kunnen bieden. Daarom is onderzoek gedaan naar het werken met NKC (Nederlands Kennis Curriculum), dat een sterker kennisaanbod biedt en daarmee ook meer mogelijkheden voor integratie van taaldoelen en woordenschatontwikkeling binnen thematisch onderwijs.

In dit document zullen eerst de onderstaande deelvragen worden beantwoord en vervolgens zal de hoofdvraag worden beantwoord.

1. Wat is de essentie van de nieuwe (concept-)kerndoelen Nederlands primair onderwijs? Wat betekenen de nieuwe kerndoelen voor ons (geïntegreerde) taalonderwijs?

De nieuwe, herziene conceptkerndoelen voor het leergebied Nederlands (SLO, 2025) leggen nadruk op betekenisvolle contexten voor taalontwikkeling. Er wordt gestuurd op samenhang binnen het vakgebied en met andere vakgebieden. Dit pleit dus voor de weg die we willen inslaan met de integratie van het taalonderwijs binnen het thematisch zaakvakken onderwijs. De domeinen communicatie, taal en literatuur bieden handvatten om taal geïntegreerd aan te bieden binnen thematisch onderwijs.

Voor sommige domeinen, zoals 'taal als systeem', zal aanvullende instructie buiten thematisch zaakvakonderwijs nodig blijven. Toch kan ook hier de toepassing binnen betekenisvolle contexten bijdragen aan beter begrip. Deze aanpak sluit nauw aan bij de visie van Kon-Tiki op geïntegreerd taalonderwijs. Jeugdliteratuur zal zowel aan het thematisch zaakvakonderwijs worden gekoppeld als los in de klas worden ingezet.

2. Hoe hebben andere scholen taal succesvol geïntegreerd in andere vakken/thematisch onderwijs? Welke lessen kunnen wij hieruit trekken?

Verschillende scholen hebben inspirerende voorbeelden gegeven:

- **Hof ter Weide (Utrecht):** Gebruikt rijke teksten en Close Reading binnen het IPC in alle groepen. Leerkrachten zoeken bij elk thema passende rijke themateksten en bouwen hieromheen lessen begrijpend lezen. De aanpak is schoolbreed geborgd. Via deze school hebben we voorbeeldteksten en lessen gekregen die aansluiten bij de IPC-thema's.
- **SBO Heldringschool (Rotterdam):** Werkt thematisch met de methode DENK voor begrijpend lezen. Deze aanpak is gericht op kennisnetwerken, conceptvorming en hogere-orde-denken. Thema's bevatten een dilemma, verschillende perspectieven en stimuleren kritisch denken.

- **Vrije School Utrecht:** Maakt gebruik van vaste thema's die aansluiten bij de ontwikkelingsfase van kinderen. Instructie is docentgestuurd, zonder vaste methode, met veel ruimte voor eigen invulling.
- **Freinetscholen (Delft en Rijswijk):** Thema's ontstaan uit interesse en verwondering van de leerlingen. Leerkrachten koppelen leerdoelen aan deze thema's. Het onderwijs is kindgericht, met hoge betrokkenheid en eigenaarschap. Dit wordt 'levend leren' genoemd.
- **Alan Turingsschool (Amsterdam):** in diverse publicaties wordt de thematische werkwijze van deze school beschreven (o.a. Naaijken & Bootsma, 2023; Buhrs, 2024). Opvallend is dat deze school de grote thema's driejaarlijks laat terugkeren, waardoor steeds verdieping bereikt wordt. In groep 3 wordt iets anders gewerkt, maar wel aan de hand van thema's. O.a. werken met rijke teksten bij de thema's, close reading en literaire gesprekken zijn de kern van taalontwikkeling op deze school.

Conclusie: Succesvolle integratie vraagt om thematisch werken met ruimte voor rijke teksten, samenhang en leerkrachtautonomie. Ondersteuning in de voorbereiding is essentieel om de kwaliteit van het onderwijs te waarborgen.

3. Hoe kan Close Reading ons helpen bij de integratie van begrijpend lezen in IPC?

Close Reading is een aanpak waarbij leerlingen teksten meerdere keren lezen, telkens met een andere focus. Het doel is verdiepend tekstbegrip van rijke, inhoudelijk uitdagende teksten. Close reading draagt bij aan leesvaardigheid, woordenschatontwikkeling, tekstanalyse en gespreksvaardigheid. Informatie over de aanpak is o.a. te vinden in de publicatie *Close reading: werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs* (Diane Lapp e.a.; Nederlandse bewerking door Van Dalen, Mijs, Van Logchem, 2018).

De aanpak is op meerdere gebieden geschikt bij de integratie van thematisch zaakvakkenonderwijs:

- De rijke teksten (die nodig zijn voor Close Reading) kunnen de kennis over het thema vergroten.
- Taalvaardigheden, zoals samenvatten, analyseren en interpreteren staan niet los van de inhoud, maar zijn juist ondersteunend aan het begrip van thema's. Het bevordert dus geïntegreerd leren.
- Zaakvakken bevatten veel vaktaal. Binnen de aanpak Close Reading kunnen deze woorden in context worden geleerd, herhaald en besproken, wat leidt tot duurzame woordenschatontwikkeling. Leerkrachten kunnen expliciet de overstap begeleiden van dagelijks naar cognitief academisch taalgebruik (DAT ↔ CAT).
- Close Reading activeert hogere-orde-denkvaardigheden, zoals analyseren, evalueren en reflecteren, die ook bij zaakvakken essentieel zijn. Door leerlingen gerichte vragen te stellen die aansluiten bij de zaakvakinhoud, denken zij actief na over bronnen en informatie.
- Close Reading past goed bij een onderzoekende houding: leerlingen stellen vragen, zoeken verklaringen en verdiepen zich in bronnen. Dit sluit naadloos aan bij de doelen van zaakvakonderwijs binnen IPC, waar nieuwsgierigheid en kritisch denken centraal staan.
- Wanneer teksten aansluiten bij het thema waar leerlingen al mee bezig zijn, neemt hun motivatie toe. Ze herkennen inhoud, kunnen verbanden leggen en voelen zich competent.

Dit zorgt voor intrinsieke motivatie en betrokkenheid bij zowel taal als zaakvak (Naaijens & Bootsma, 2023).

Bij toepassing binnen IPC is het belangrijk dat teksten inhoudelijk passen bij het thema en voldoende diepgang bieden. Een deel van de leerkrachten van Kon-Tiki is al getraind in Close Reading, wat bijdraagt aan de kwaliteit van de uitvoering. Om de kwaliteit te verhogen, zal teambreed scholing worden aangeboden in Close Reading en zullen de bouwen door 'expert-leerkrachten' met veel ervaring met het voorbereiden van Close-Reading-lessen worden ondersteund.

4. Op welke manier kunnen we woordenschatonderwijs integreren in IPC?

Zowel in het taal- als in het zaakvakonderwijs wordt woordenschatonderwijs vaak geïsoleerd aangeboden. Onderzoek toont aan dat dit minder effectief is dan geïntegreerd onderwijs waarbij woorden in context worden aangeboden (zie o.a. Smits & Van Koeven, 2021; Houtveen & Gijzel, 2025). Begrippen leer je immers sneller als deze worden aangeboden binnen een rijke context. Het integreren van rijke, authentieke teksten helpt met het bevorderen van een brede woordenschat en beter tekstbegrip (Smits & Van Koeven, 2020).

Binnen IPC of andere vormen van thematisch werken kunnen nieuwe woorden betekenisvol worden aangeleerd doordat ze aansluiten bij thema's en herhaald terugkomen in teksten, gesprekken en opdrachten.

Door taalvaardigheden in samenhang aan te bieden, wordt het leren betekenisvoller en effectiever. Authentieke teksten dagen leerlingen uit en motiveren leerlingen en dragen bij aan een diepere taalontwikkeling en beter tekstbegrip, wat positief kan uitwerken op toetsresultaten. Daarnaast is het belangrijk om leerlingen actief te laten nadenken over taal en teksten. Door middel van gesprekken, opdrachten en reflectie ontwikkelen leerlingen metacognitieve vaardigheden die essentieel zijn voor begrijpend lezen en andere taaltoetsen. Ook het omgaan met woorden die je nog niet kent, vraagt om metacognitieve strategieën. Middels duurzaam leren, waarbij leerlingen geleerde taalvaardigheden toepassen in verschillende contexten, wordt niet alleen het begrip bevorderd, maar ook de toepassing van taal. Het gebruiken van nieuw geleerde woordenschat, bijv. in teksten die leerlingen schrijven binnen het thema, draagt bij aan verankering in het geheugen.

Adviezen voor in de praktijk (Smits & Van Koeven, 2020):

- Werk langere tijd aan een betekenisvol thema's met rijke teksten.
- Geef ruimte voor veel lezen: voorlezen, samen lezen van boeken en teksten en zelf lezen in eigen gekozen boek.
- Laat leerlingen samen nadenken over de inhoud en napraten over de tekst.
- Maak samen met de leerlingen woordwebben van woorden en begrippen die van belang zijn binnen het thema.

Zoals Van Norden beschrijft in *Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs* (De Bakker e.a., 2022), komt academische taal hoe dan ook aan bod bij zaakvakonderwijs. Zaakvakkennis is geordende kennis en bestaat uit vele concrete feiten die bij elkaar gevoegd worden tot abstractere categorieën en concepten. Leraren kunnen de leerlingen 'inwijden' in vaktaal door samen pratend steeds de overstap te maken van DAT (Dagelijks Algemeen Taalgebruik) naar CAT (Cognitief Academisch Taalgebruik) en weer terug van CAT naar DAT. Niet door dat los te oefenen aan de hand van woordenlijstjes maar door het in te bedden in leersituaties waarin het gebruik van vaktaal relevant is.

Zijn woordenlijsten vanuit de methode *Staal* nodig als aanvulling op woordlijsten bij de IPC-thema's, om te kunnen garanderen dat de woordenschat van onze leerlingen zich voldoende ontwikkelt?

Staal biedt woordenlijsten die aansluiten bij referentiekaders, maar zonder rijke context. Binnen geïntegreerd taalonderwijs kunnen deze woordenlijsten fungeren als controlelijst of inspiratiebron, maar ze zijn niet noodzakelijk.

Wanneer bij elk IPC- of NKC-thema bewust gewerkt wordt aan woordenschatontwikkeling, in lijn met de leerlijnen van SLO, kunnen de doelen ook zonder methodewoordenlijsten bereikt worden. Rijke teksten en gesprekken daarover, gecombineerd 'taalproductie' door leerlingen (bijv. door te schrijven binnen een thema) bieden voldoende mogelijkheden om taalontwikkeling te stimuleren (o.a. Smits & Van Koeven, 2020).

5. Hoe formuleren we een kwaliteitskaart geïntegreerd taalonderwijs voor Kon-Tiki?

Er is een kwaliteitskaart opgesteld op basis van:

- Inzichten uit literatuur en praktijkvoorbeelden
- Ervaring met eerdere kwaliteitskaarten
- Input van het team

De kwaliteitskaart bevat een stappenplan en reflectievragen die leerkrachten helpen bij de voorbereiding en uitvoering van geïntegreerde taallessen binnen IPC (of andere vormen van thematisch onderwijs).

6. Hoe kunnen we onze teamleden ondersteunen om kansen voor taalontwikkeling te herkennen en te benutten in IPC? (taaldidactische uitgangspunten)

Een krachtig middel om de kwaliteit van taalonderwijs binnen IPC of NKC te versterken, is het organiseren van gezamenlijke voorbereidingsmomenten. Aan de hand van de kwaliteitskaart bereiden leerkrachten samen thematische lessen voor, waarbij ruimte is voor inhoudelijke afstemming en uitwisseling van expertise.

De taalcoördinator en collega's met ervaring in Close Reading vervullen hierbij een begeleidende rol. Zij ondersteunen bij het selecteren van rijke teksten, het formuleren van betekenisvolle vragen en het inzetten van passende werkvormen. Deze samenwerking bevordert de deskundigheid van het team en draagt bij aan eenduidigheid in de aanpak.

In eerste instantie zal er onder begeleiding van de taalcoördinator ook nadrukkelijk aandacht moeten zijn voor de integratie van schrijfonderwijs (stellen) binnen de thema's. Gaandeweg zal het steeds makkelijker worden om passende schrijftaken en schrijfmomenten te kiezen, die het gehele leerproces versterken.

Bewustwording van de taalkansen binnen thematisch onderwijs groeit wanneer leerkrachten samen reflecteren op de taaldoelen. Door samen lessen te ontwerpen ontstaat meer grip op de koppeling tussen taal en inhoud, wat direct zichtbaar is in krachtiger instructie, hogere betrokkenheid van leerlingen en rijker taalaanbod.

In diverse van de bestudeerde bronnen staan praktische adviezen voor leerkrachten, bijv. in hoofdstuk 7 van *Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs* (De Bakker e.a., 2020). Het is goed om deze bronnen ter beschikking te stellen aan de teamleden.

7. Hoe houden we zicht op de taalontwikkeling van onze leerlingen?

Een betrouwbare monitoring van taalontwikkeling vraagt om een rijk en veelzijdig beeld van de leerling. Dit kan niet worden verkregen uit één toetsmoment, maar ontstaat door verschillende vormen van evaluatie en observatie te combineren. Binnen thematisch en geïntegreerd taalonderwijs zijn er diverse mogelijkheden om op structurele wijze zicht te houden op de taalvaardigheid van leerlingen.

Belangrijke instrumenten en werkwijzen:

- **Observaties tijdens lessen:** Leerkrachten observeren leerlingen tijdens gesprekken, werkmomenten en presentaties. Hierbij letten ze op taalgebruik, woordenschat, redeneringen en samenwerking. Regelmatige observaties maken groei zichtbaar en helpen bij het signaleren van ondersteuningsbehoeften.
- **Tekstbesprekingen:** Door klassikale of individuele besprekingen van teksten leren leerlingen reflecteren op hun schrijfproces en het effect van taalkeuzes. In dialoog met *peers* en leerkracht wordt schrijfvaardigheid verdiept. Het bespreken van voorbeeldteksten (zwak, midden, sterk) helpt ook bij de beoordeling en reflectie.
- **Portfolio's:** Een portfolio waarin leerlingen werk verzamelen over een langere periode maakt leerontwikkeling zichtbaar. Reflectieverslagen, zelfbeoordelingen en feedbackmomenten geven inzicht in groei, talenten en leerbehoeften.
- **Tussentijdse toetsen en formatieve evaluaties:** Deze evaluaties zijn bedoeld om het leerproces te ondersteunen. Denk aan korte schrijfopdrachten, woordenschattoetsjes of begrijpend lezen-opgaven gekoppeld aan een thematekst. De nadruk ligt op feedback, niet op een cijfer.
- **Leerlingreflectie en peerfeedback:** Door leerlingen te betrekken bij het beoordelen van eigen werk en dat van anderen, groeit hun metacognitief bewustzijn. Ze leren criteria hanteren, kwaliteit herkennen en verbeterpunten benoemen. Dit bevordert eigenaarschap over hun leerproces.
- **Analyse van schrijfproducten:** Door schrijfsels systematisch te analyseren op inhoud, structuur, genrekenmerken en taalverzorging ontstaat zicht op schrijfvaardigheid. Dit kan op basis van rubrieken of beoordelingscriteria die zijn afgestemd op het leerdoel en genre. Het objectief beoordelen van geschreven teksten kan lastig zijn omdat een tekst uit veel verschillende componenten bestaat zoals spelling, zinsbouw, inhoud, creativiteit, etc. In *Iedereen kan leren schrijven* (2024) geeft Van Norden zes tips om teksten te beoordelen en dus zicht te houden op de taalontwikkeling van leerlingen:
 - Bekijk teksten niet 'globaal', maar stel een lijstje op van criteria die je voor deze tekst, op dit moment in je groep belangrijk vindt.
 - Betrek daarbij de schrijfopdracht en de kenmerken van het genre in de tekst.
 - Bespreek je lijstje van criteria als het even kan met parallel- en bouwcollega's.
 - Zoek samen met een collega drie tekstvoorbeelden met een zwak, een midden- en een sterk niveau en gebruik die als vergelijkingsmateriaal voor je beoordeling van de rest van de teksten.
 - Bespreek of je tekstvoorbeelden in een specifiek genre vaker kunt gebruiken als maatstaf voor het schrijven in dat genre.

- o Bepaal het belang van taalverzorgingsaspecten voor je beoordeling (handschrift, spelling, interpunctie) in relatie tot de andere criteria.

In de onderstaande tabel uit *Iedereen kan leren* schrijven van Suzanne van Norden (2024) staan zeven clusters van vragen die je jezelf kunt stellen als je een tekst van een leerling beoordeelt:

Vragenschema voor het beoordelen van teksten bij *Iedereen kan leren* schrijven

Vragenschema voor de beoordeling van teksten

1 Algemeen commentaar	2 Genre	3 Tekstopbouw	4 Samenhang: voegwoorden en signaalwoorden	5 Woordgebruik	6 Zinsbouw en grammatica	7 Spelling en interpunctie
Is de tekst als geheel begrijpelijk?	Welk genre is dit?	Klopt de globale opbouw met de structuurkenmerken van het genre?	Zijn de onderdelen van de tekst verbonden met de juiste voeg- en signaalwoorden (deze variëren per genre)?	Zijn de gebruikte woorden passend?	Is de zinsbouw correct (kloppen de persoonsvorm, goed gebruik van de tijden, goede woordvolgorde)?	Is de interpunctie correct en passend (bijvoorbeeld punten en komma's, alinea's, paragrafen, tussenkopjes, aanhangstekens)?
Staan de belangrijkste inhoudselementen erin?	Klopt het genre met het doel van de schrijver en met de gegeven opdracht?	Ontbreken er tekstonderdelen?	Is er genoeg variatie in voeg- en signaalwoorden?	Is er genoeg en passende variatie in woordgebruik (bijvoorbeeld verschillende woorden voor 'zeggen' in verhalende teksten)?		Is de spelling correct?
Sluit de tekst aan bij wat de schrijver heeft verteld, onderzocht of geleerd?	Heeft de schrijver eerder teksten in dit genre geschreven?		Zijn persoonlijke voor- en naamwoorden goed gebruikt?			Welke spellingcategorieën kent de schrijver al?
Wat is je indruk vergeleken met eerdere teksten van deze schrijver?	Klopt het taalgebruik met het genre (persoonlijk, zakelijk, beeldend, gedetailleerd, alledaags, academisch)?		Zijn verwijswaarden goed gebruikt (is duidelijk waarnaar woorden als 'hij', 'zij', 'het', 'dit', 'daar' verwijzen)?			

LUITGEVERIJ
COUTINHO

In de *Leidraad betekenisvol en functioneel taalonderwijs in groep 3-8* van NRO (Houtveen & Gijssels, 2025) wordt in paragraaf 5.4 het volgen van de voortgang van leerlingen besproken.

8. Hoe voorkomen we dat een nieuwe manier van werken aan taaldoelen een negatieve invloed heeft op de uitslagen van Cito-toetsen begrijpend lezen, technisch lezen (AVI en DMT) en taalverzorging? ('Leerling in beeld')

Om te voorkomen dat een nieuwe werkwijze rond taaldoelen – zoals thematisch of geïntegreerd taalonderwijs – negatieve invloed heeft op de resultaten van Cito-toetsen voor begrijpend lezen, technisch lezen (AVI en DMT) en taalverzorging, is het cruciaal om het leerproces op meerdere niveaus zorgvuldig te monitoren én om kritisch te kijken naar toetspraktijken.

De Alan Turingschool is hierin een goed voorbeeld. Het team koos voor thematisch, kennisgericht leesonderwijs met rijke teksten en formatieve evaluatie. Hoewel hun leerlingen aantoonbaar sterk functioneerden, vielen de scores op de digitale eindtoets tegen. De school ontdekte dat de toetsing niet aansloot bij hun onderwijspraktijk en ging daarom over op een toets die beter paste (IEP), gecombineerd met expliciete training in toetsvaardigheden. Hierdoor verbeterden de resultaten aanzienlijk (Buhrs, 2024).

Belangrijke lessen zijn:

- Monitor leerontwikkeling voortdurend, zowel tijdens de les als op schoolniveau, zodat je tijdig kunt ingrijpen en maatwerk kunt bieden. Gebruik bij lesobservaties kwaliteitscriteria en

registreer niet alleen wat een leerling antwoordt, maar ook hoe hij denkt.

- Analyseer toetsdata met een onderzoekende blik en combineer data met observaties en werk van leerlingen om te zoeken naar het waarom achter de cijfers.
- Pas de lesaanpak niet aan de toets aan, maar bereid leerlingen wel voor op de toetsvorm, zodat ze eerlijk beoordeeld worden. Houd de oefening beperkt en ondersteunend, maar niet leidend. Laat leerlingen af en toe oefenen met de toetsvraagvormen (bijvoorbeeld meerkeuzevragen) en bespreek strategieën zoals: teruglezen, analyseren van de vraag, onderstrepen.
- Zorg voor een gedeelde visie en samenwerking in het team. Rijk leesonderwijs werkt alleen als het team dezelfde taal spreekt, dezelfde doelen nastreeft en ruimte krijgt om te leren van elkaar. Gebruik hiervoor gezamenlijke kijkwijzers en kwaliteitscriteria. Organiseer lesbezoeken, intervisie en studiedagen gericht op effectief leesonderwijs en zorg dat de schoolleiding en leerkrachten regelmatig samen reflecteren op de praktijk.
- Kies toetsen die aansluiten bij de onderwijsvisie van de school en voer het gesprek over wat toetsen echt meten. Overweeg toetsen die rijker zijn in opzet. Werk met meerdere toetsingsmomenten zoals observaties en producten en gesprekken van leerlingen.

Een interessant artikel hierover verscheen in Didactief (september 2022): 'Eindtoets ongeschikt om leesvaardigheid te toetsen' door Bea Ros en Monique Marreveld, met medewerking van Alan Turingschool.

Hoofdvraag: *Hoe kunnen we taal in een doorgaande leerlijn (groep 1 t/m 8) integreren in thematisch zaakvakkenonderwijs?*

Ambitie: Alle lessen taal en begrijpend lezen thematisch in integratie met IPC/NKC aanbieden. We willen hiervoor een doorgaande leerlijn, zodat alle taaldoelen aan bod komen. Spelling wordt los aangeboden met de methode *Staal*.

Om de hoofdvraag te beantwoorden, is literatuuronderzoek gedaan naar effectief thematisch onderwijs. Ook zijn kenmerken van rijke taal en de nieuwe conceptkerndoelen Nederlands onderzocht. Dit gaf meer inzicht in hoe taal geïntegreerd kan worden binnen thematisch onderwijs en vormde de basis voor de ontwikkeling van een kwaliteitskaart. Deze kaart biedt handvatten voor het voorbereiden en vormgeven van taalonderwijs binnen thema's.

In de onderbouw is hulp ingeroepen van een expert om rijke taal vorm te geven binnen spel en rijke prentenboeken. Daarbij wordt voor begrijpend luisteren gewerkt met Close Reading in de vorm van Close Listening.

Voor begrijpend lezen is een leerlijn Close Reading per bouw ontwikkeld, zowel voor verhalende als informatieve teksten. Hieraan zijn vaste werkvormen gekoppeld.

Hoewel de overstap van IPC naar NKC het proces binnen het WOU-project tijdelijk heeft vertraagd, wordt deze stap gezien als essentieel om tot een betekenisvolle en samenhangende leerlijn te komen. NKC biedt een rijker kennisaanbod en meer mogelijkheden voor de integratie van taaldoelen

en woordenschatontwikkeling. Kon-Tiki zet de komende jaren planmatig stappen in de ontwikkeling van een doorgaande, thematisch geïntegreerde taal-zaakvakkenleerlijn van groep 1 t/m 8.

Komend schooljaar ligt de focus op drie concrete acties:

1. De ontwikkeling en implementatie van kwaliteitskaarten voor stelonderwijs,
2. Het toevoegen van gerichte lessen begrijpend lezen die ook toetsvaardigheden versterken (zoals tekstdoel en genreherkenning),
3. En het inbedden van gezamenlijke voorbereidingsmomenten en bouwgerichte intervisie als structureel onderdeel van het teamleren.

Om de implementatie van geïntegreerd taalonderwijs duurzaam te verankeren binnen de school, is het van belang dat de kwaliteitskaart niet slechts als instrument voor individuele voorbereiding dient, maar ingebed wordt in de werkwijze van het hele team. Daarom organiseren we per bouw cyclische voorbereidingsmomenten waarin leerkrachten gezamenlijk lessen ontwerpen aan de hand van de kwaliteitskaart. Tijdens deze bijeenkomsten is ruimte voor collegiale consultatie, afstemming op taaldoelen en het delen van rijke teksten en werkvormen.

Daarnaast worden er structureel studiedagen en bouwgerichte intervisiemomenten ingepland, waarin we reflecteren op de kwaliteit van het taalaanbod, leerlingenwerk analyseren en aandacht besteden aan verdieping van taaldidactiek. Deze momenten worden begeleid door de taalcoördinator en expertleerkrachten binnen het team. Door deze werkwijze ontstaat een gezamenlijke professionele leergemeenschap waarin leerkrachten van en met elkaar leren, en waarin het spreken van dezelfde taal en het werken aan een doorgaande lijn daadwerkelijk tot stand komt. Zo bouwt Kon-Tiki voort op de stevige basis die binnen het WOU-project is gelegd, met als doel het versterken van betekenisvol en rijk taalonderwijs voor alle leerlingen.

Bibliografie

Bootsma, M., & Naaijken, E. (2023). *Bijna alles wat je moet weten over thematisch onderwijs*. Pica.

Buhrs, H. (2024). *Effectief leesonderwijs in de praktijk*. Pica.

De Bakker, L., Burlage, A., Hendriks, M., Van Herwaarden, F., Van Norden, S. (2022). *Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs*. Coutinho.

De Lint, P., & Van Norden, S. (2022). *Wat een goede tekst! Gids voor schrijven in tien genres voor het basisonderwijs*. Boom.

Houtveen, A.A.M. & Gijssel, M.A.R. (2025). *Leidraad betekenisvol en functioneel taalonderwijs in groep 3-8*. Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek. www.onderwijskennis.nl/node/6157

Lapp, D. e.a. (2018). *Close reading: werken aan dieper tekstbegrip in het basisonderwijs* (Nederlandse bewerking door Van Dalen. T., Mijs. D., & Van Logchem, M.).

Ros, B., Marreveld, M., & Alan Turingschool (2022, 2024). Eindtoets ongeschikt om leesvaardigheid te toetsen. *Didactief*. Geraadpleegd van <https://didactiefonline.nl/artikel/eindtoets-ongeschikt-om-leesvaardigheid-te-toetsen>.

SLO (2025). *Definitieve conceptkerndoelen Nederlands - Herziene versie 2025*. SLO.

Smits, A., & Van Koeven, E., 2021. Helpt het expliciet aanleren van woorden? *Tijdschrift Taal*. jaargang 11, nummer 18, 4-8.

Van Koeven, E., & Smits, A. (2020). *Rijke taal: Taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Boom.

Van Norden, S. (2024). *Iedereen kan leren schrijven: Schrijfplezier en schrijfvaardigheid in het basisonderwijs* (3^e herziene druk). Coutinho.

Kwaliteitskaart: Geïntegreerd taalonderwijs

Waarom is dit onderwerp belangrijk?

Op Kon-Tiki vinden we het belangrijk dat leerlingen kennis opbouwen, vaardigheden ontwikkelen en een positief zelfbeeld hebben als het gaat om taalbeheersing. Hoe taalvaardiger kinderen zijn, hoe beter het leren kan plaatsvinden. Taal en denken hangen in hoge mate samen. Diep leren vraagt om actieve leerlingen; wanneer leerlingen in samenspraak met de leerkracht en met elkaar onderzoeken en experimenteren, lezen, praten en schrijven over een onderwerp, kan steeds meer begrip ontstaan.

Langere tijd werken aan een thema levert meer leerresultaten op dan losse lessen over verschillende onderwerpen. Voor woordenschatontwikkeling, lees- en schrijfvaardigheid is dit effect heel duidelijk. Spellingkennis kan op een betekenisvolle manier toegepast en besproken kunnen worden tijdens het lezen en schrijven.

Daarnaast kan tijdens het werken aan de geïntegreerde taaldoelen ook de pedagogische dimensie aandacht krijgen: leerlingen leren zich uit te drukken, ontwikkelen kwaliteitsbesef en leren elkaar feedback geven, ze leren elkaar ook beter kennen door met elkaar in gesprek te zijn over (zaakvak)onderwerpen, maar ook over wat zij over deze onderwerpen of over hun eigen ervaringen schrijven.

Hoe helpt deze werkwijze Kon-Tiki?

Door in al ons onderwijs kansen voor taalontwikkeling te herkennen en te benutten, kunnen we leerlingen beter ondersteunen in hun kennisopbouw en het bereiken van inzichten en kunnen we vaker en op een betekenisvollere manier taalvaardigheden oefenen, zonder dat dit 'extra' tijd kost. We zijn al gewend aan het werken aan een thema gedurende langere tijd. We werken vaak ook al met 'rijke teksten' en 'close reading'. Door bewuster te werken aan het brede scala van taaldoelen in de thematische activiteiten, versterken we de kwaliteit van ons onderwijs en zullen we hopelijk kunnen constateren dat de leerlingen taalvaardiger geworden zijn.

Wat willen we hiermee bereiken?

We willen bereiken dat alle leerlingen zich optimaal kunnen ontwikkelen. Integratie van taal in thematisch werken kan zowel op het gebied van zaakvakken, burgerschap en digitale geletterdheid als op het gebied van taal tot betere resultaten leiden.

Werkwijze

Nog meer dan al gebruikelijk was binnen onze IPC-werkwijze, willen we vanuit een bewustzijn van taaldoelen mogelijkheden creëren om geïntegreerd taalonderwijs aan te bieden.

Bij het voorbereiden van thematisch onderwijs zullen leerkrachten samenwerken om tot een educatief ontwerp van een lessenreeks te komen. Hieronder is een stappenplan beschreven dat gevolgd kan worden door het ontwikkelteam dat de lessenreeks uitwerkt en daarbij taalonderwijs integreert. Sommige stappen zullen tegelijkertijd of opnieuw doorlopen kunnen worden.

Oriëntatiefase

- Stap 0: Tijdens het curriculumontwerp van Kon-Tiki worden **thema's** voor een aantal weken vastgesteld. De inbedding van een thema in het grote geheel is belangrijk. Ook moet er zicht zijn op globale Kon-Tiki-leerlijnen voor aspecten van kennis, vaardigheden en attitude. De volgende stappen worden gevolgd bij de voorbereiding van onderwijs binnen een specifiek thema.
- Stap 1: De leerkrachten doen indien nodig **aanvullende (vakinhoudelijke) kennis** op over het thema. Tijdens dit proces zullen de leerkrachten ook al alert zijn op mogelijke lesideeën, informatiebronnen, rijke teksten, jeugdliteratuur, aanknopingspunten vanuit de actualiteit, etc.
- Stap 2: Het ontwikkelteam verdiept zich opnieuw in de (nieuwe) **kerndoelen** en landelijke **leerlijnen** die horen bij de leergebieden die gekoppeld kunnen worden aan het thema. Als er voor Kon-Tiki een document met **leerstoflijnen** is, nemen zij dat overzicht er ook bij. Het ontwikkelteam inventariseert **mogelijke doelen** die goed zouden kunnen passen bij dit thema. Hierbij is naast doelen op het gebied van *Oriëntatie op jezelf en de wereld* in elk geval ook aandacht voor taaldoelen op het gebied van mondelinge taalvaardigheid, lezen, schrijven en taalbeschouwing.

Afbakening

- Stap 3: Het team komt binnen het **thema** tot een voorlopige selectie van **deelonderwerpen** die zijn geïnventariseerd tijdens de oriëntatiefase.
- Stap 4: Het team bespreekt welke **vakgebieden** worden uitgelicht in het thema, passend bij de deelonderwerpen. Hierbij wordt ook een concept-overzicht gemaakt voor de verdeling van onderwijstijd over de verschillende vakgebieden.

Er zijn geen aparte taallessen, maar in de planning wordt duidelijk waar taalonderwijs geïntegreerd is. Het gaat daarbij o.a. om vaste voorleesmomenten, bekijken, lezen en bespreken van video's en teksten die voor kennisopbouw gebruikt worden, het verbinden en verwerken van de informatie uit informatiebronnen, schrijven hierover en vormen van mondelinge uitwisseling van opgedane inzichten.

Ontwerpfase

- Stap 5: Het team bepaalt het verloop van de thematische lessenreeks. Er wordt bepaald wat de **globale inhoud** wordt van verschillende lessen, in een logische volgorde.

Per les worden de volgende stappen (vanaf stap 6) doorlopen.

- Stap 6: De algemene vakinhoudelijke **beginsituatie** van de leerlingen wordt vastgesteld voor de verschillende geselecteerde vakgebieden, op basis van de leerstoflijnen die op Kon-Tiki gevolgd worden. Ook worden verschillende onderwijsbehoeften beschreven die waarschijnlijk in de groepen aanwezig zijn. Eventueel kan ook de beginsituatie wat betreft ervaringen met didactische werkvormen in kaart gebracht worden.

Het ontwikkelteam komt op basis van deze beginsituatie voor de betrokken bouwen/leerjaargroepen tot een voorlopige selectie van **doelen**. Hierbij wordt rekening gehouden met de grote lijn in het curriculum van Kon-Tiki.

- Stap 7: Het team frist de kerngedachtes van de **vakdidactieken** op en maakt passende keuzes voor de themalessen. Voor taalonderwijs gaat het om activerende didactieken, waarbij de thematische inhoud steeds centraal blijft staan en de leerlingen goed ondersteund worden in de ontwikkeling van hun kennis over taal en hun taalvaardigheden. Hoofdstuk 7 van *Praktische didactiek voor geïntegreerd zaakvakonderwijs* (De Bakker e.a., 2022) geeft overzichtelijk en beknopt weer hoe taalontwikkeling in samenhang met oriëntatie op jezelf en de wereld kan plaatsvinden. Leesdidactiek is o.a. terug te vinden in *Effectief leesonderwijs in de praktijk* (Buhrs, 2024) en *Rijke taal: taaldidactiek voor het basisonderwijs* (Smits en Van Koeven, 2021). Schrijfdidactiek staat in *Iedereen kan leren schrijven* (Van Norden, 2024); handige informatie en voorbeelden in *Wat een goede tekst!* (De Lint en Van Norden, 2022).
- Stap 8: Het team kijkt welke **werkvormen** passend zijn om de doelen te kunnen bereiken en maken hier keuzes in. Soms zal de werkvorm voortkomen vanuit (les)materiaal (bijv. een jeugdboek of voorwerp, of een mogelijke excursie), soms zal het voortkomen uit de wens om een bepaalde werkvorm een keer in te zetten en een andere keer bijvoorbeeld door inspirerende ervaringen van anderen. Het is belangrijk dat er een check plaatsvindt of in de werkvormen de vakdidactiek goed toegepast is of dat deze nog versterkt kan worden.
- Voor 'lezen met begrip' en 'schrijven met kennis' kunnen de speciale kwaliteitskaarten geraadpleegd worden!
In de bovengenoemde taaldidactiekboeken staan ook werkvormen beschreven.
- Stap 9: Het team zoekt (les)**materialen** bij elkaar en checkt de kwaliteit ervan. Als er video's en teksten ingezet worden, zijn dit 'rijke' teksten en betrouwbare bronnen. Deze dragen daadwerkelijk bij aan het behalen van de gekozen doelen (kennis, vaardigheden of attitude). De leerkracht creëert een rijke leeromgeving in de klas. Bij het thema passende jeugdboeken van goede kwaliteit zijn aanwezig in de klas en de leerkracht stemt ook het voorleesboek op het thema af.
- Stap 10: Het team bereidt voor hoe er tijdens de activiteiten afgestemd wordt op verschillende **onderwijsbehoeften** van leerlingen. Denk hierbij aan pre-teaching of ondersteuning (*scaffolds*) tijdens de activiteiten. O.a. visuele, fysieke en tekstuele informatiebronnen vullen elkaar aan en de leerlingen bouwen gezamenlijk steeds meer kennis op over de deelonderwerpen van het thema.

Evalueren en formatief handelen

- Stap 11: Het ontwikkelteam maakt een keuze uit werkvormen om te inventariseren **in hoeverre de lesdoelen bereikt zijn**, zodat tijdens de uitvoering eventueel aanpassingen in nog volgende lessen gemaakt kunnen worden. Dit kan bijvoorbeeld met behulp van een wisbordje, of met

een vorm van een 'exit-ticket'. Voorbeelden hiervan zijn o.a. te vinden in *Doorloopjes: een visuele ontwerpids voor leraren* (Sherrington en Caviglioli, vert. 2021).

Uitvoeringsfase

Stap 12: De leerkracht stemt de activiteit op de eigen groep af en voert de lessen uit. Gedurende de reeks blijft de leerkracht kritisch reflecteren op de kwaliteit, het niveau en de opbrengsten van de leeractiviteiten en afstemming op specifieke onderwijsbehoeften. Indien nodig worden er aanpassingen gedaan in het ontwerp van de volgende lessen.

Stap 13: Alle betrokken leerkrachten **reflecteren** op de thematische lessenreeks en noteren inzichten voor versterking van het ontwerp, zodat het in toekomstige situaties nog beter tot zijn recht kan komen. Zij leggen ook in een gezamenlijk document vast welke aanpassingen de leerkrachten tijdens de uitvoering al deden en wat de reden daarvoor was.

Wat verwachten we van de medewerkers?

Management Team

We verwachten dat geïntegreerd werken in de schoolvisie en het schoolbeleid opgenomen is. Het MT waakt over de uitwerking van het beleid en zal de leerkrachten kritische vragen stellen, meedenken hoe we met elkaar als team nog meer invulling gaan geven aan thematisch werken en de koppeling met de andere vakgebieden. We verwachten dat er ruimte is voor professionalisering op het gebied van geïntegreerd werken.

Werkgroep

De werkgroep IPC/thematisch werken neemt het team mee in de ontwikkelingen. De werkgroepsleden prikkelen, enthousiasmeren en ondersteunen collega's. De werkgroep evalueert de aangeboden thema's en kijkt naar de nieuwe planning en zorgt ervoor dat de thema's zo veel mogelijk aansluiten bij andere activiteiten in het schooljaar.

Taalcoördinator

De taalcoördinator denkt mee over keuze van jeugdboeken, didactiek en werkvormen en zorgt voor samenhang en borging van alle taaldoelen in het Kon-Tiki-curriculum. De taalcoördinator stelt het team op de hoogte van nieuwe inzichten op het gebied van taalonderwijs en denkt mee over professionalisering. Intervisie met focus op geïntegreerd taalonderwijs zou onder leiding van de taalcoördinator kunnen plaatsvinden.

Leerkrachten 1 t/m 8

We verwachten dat de teamleden zich verdiepen in de uitgangspunten en aanknopingspunten voor geïntegreerd taalonderwijs. We hebben een gezamenlijke ambitie om op deze manier de taalvaardigheid en het schoolsucces van onze leerlingen te verhogen. Het is belangrijk dat teamleden met elkaar meedenken en zo steeds vaardiger worden in het herkennen en benutten van kansen voor taalonderwijs.

De teamleden moeten goed op de hoogte zijn van (actuele) kerndoelen, leerlijnen en tussendoelen, zodat zij weten aan welke doelen gewerkt moet worden. Zij kennen diverse didactieken en kunnen deze steeds wendbaarder inzetten. Vol zelfvertrouwen kunnen zij eigen onderwijs vormgeven, zonder afhankelijk te zijn van aangereikte methodes van educatieve uitgeverijen.

Wanneer de teamleden regelmatig (recente) jeugdliteratuur lezen, kunnen zij samen makkelijker verbindingen maken tussen jeugdliteratuur en het thema; daarmee kan een rijke leeromgeving ingericht worden.

Bijbehorende documenten:

Beleidskaart Begrijpend lezen	
Kwaliteitskaart Lezen met begrip	
Kwaliteitskaart Schrijven met kennis	
Overzicht leerlijn schrijven	

Schematisch overzicht Geïntegreerd taalonderwijs

fase	Stap (niet helemaal lineair)	opbrengst	opmerkingen
oriëntatie	0. Thema vaststellen	Globaal overzicht van thema's voor alle leerjaargroepen	
	1. Vakinhoudelijke kennis aanvullen	Kennis en inzichten waarop de leerkracht kan terugvallen tijdens het ontwerp en de uitvoering van het thematische onderwijs een lijst van mogelijke aanknopingspunten en materialen	
	2. Bijpassende kerndoelen, leerlijnen, tussendoelen raadplegen	overzicht van mogelijke (les)doelen (OJW, taal,)	
afbakening	3. voorlopige selectie van deelonderwerpen vaststellen	Lijst van aspecten van het thema die in het onderwijs aan de orde komen	
	4. vakgebieden kiezen	concept-overzicht verdeling van onderwijstijd over de verschillende vakgebieden	
Ontwerp	5. globale inhoud van verschillende lessen bepalen	'Rode lijn' van de themaweken, weekindeling	
	6. Algemene beginsituatie en te verwachten onderwijsbehoeften in kaart brengen,	Beschrijving van de beginsituatie (vakinhoudelijk en ervaring met werkvormen) lijst van lesdoelen	

	bijpassende doelen bepalen		
	7. de diverse vakdidactische uitgangspunten in gedachten nemen	basis voor verantwoorde keuzes	
	8. Bijpassende activerende didactische werkvormen selecteren	keuze van werkvormen die effectief bijdragen aan het bereiken van de doelen	
	9. Materialen verzamelen of maken, kwaliteit checken	rijke leeromgeving	
	10. Voorbereiding van afstemmen op onderwijsbehoeften	suggesties voor <i>pre-teaching</i> , <i>scaffolds</i> , ...	
formatief handelen	11. Nadenken over 'leren zichtbaar maken'	keuze van werkvormen voor formatieve evaluatie en suggesties voor aansluitend handelen in volgende lessen	
uitvoering	12. activiteiten op de eigen groep afstemmen, de lessen uitvoeren, kritisch reflecteren op de kwaliteit, het niveau en de opbrengsten van de leeractiviteiten. Indien nodig aanpassingen doen in het ontwerp van de volgende lessen	onderwijs van goede kwaliteit met hoog leerrendement	
	13. reflecteren op de uitvoering	lijst van sterke kanten en verbeterpunten met suggesties registratie van al doorgevoerde aanpassingen in het ontwerp	